

Yttrande över remiss av miljömålsberedningens delbetänkande SOU 2025:21 Miljömålsberedningens förslag om en strategi för åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser

Er beteckning: KN2025/00609

Övergripande synpunkter

Länsstyrelsen ser beredningens förslag som ett viktigt steg för att öka takten i arbetet med att nå såväl regionala, som nationella och internationella mål för att bevara den biologiska mångfalden och motverka klimatförändringarna som hotar grunden för våra samhällen. Beredningens förslag bidrar till att Sverige i viss utsträckning kan nå åtaganden inom EU och internationellt för biologisk mångfald, och bidra till LULUCF-åtagandena.

Utredningens kortsiktiga och avgränsade perspektiv innebär att faktorer som är avgörande för en långsiktigt grön omställning utelämnas. Länsstyrelsen noterar att de verkligt stora orsakerna till den globala uppvärmningen, de fossila utsläppen, inte vägts in i tillräcklig grad.

Skogens roll

Skogens tillväxt och koldioxidupptag har ökat kraftigt under den senaste 100-årsperioden. Arealen skog i Småland har ökat med ca 50% och skogen är dubbelt så virkesrik. Tallen har gått om gran som vanligaste trädslag och andelen lövskog är 20% där björken är vanligast.

Tillväxtkurvan som planade ut under referensperioden 2014-2023 präglad av stormar, rekordvärme, torkstress och granbarkborre-angrepp pekar nu återigen tydligt uppåt enligt riksskogstaxeringen.

Under samma 100-årsperiod och i takt med ökad användning av fossila drivmedel har utsläppen från trafik och transporter eskalerat

från försumbara till förödande nivåer som orsakar en allt snabbare global uppvärmning. Den svenska skogens koldioxidupptag kompenserar redan idag de delar av samhället som inte ställer om till ökad fossilfrihet i tillräckligt hög takt, till exempel inom transporter och industri. Men problemet med de fossila utsläppen kan inte lösas med kompensationsåtgärder i skogen.

Genom att inte lyfta perspektiven högre och längre än LULUCF-åtagandena för 2030 missar utredningen skogens och skogsindustrins långsiktiga villkor och dess viktiga roll i den nödvändiga utfasningen av fossila produkter, drivmedel och energi. Utredningens förslag landar därför i kortsiktig symptomhantering istället för relevanta och långsiktiga åtgärder för en hållbar omställning. En omställning som kräver långsiktiga klimat- och energipolitiska beslut, förutsebarhet för markägare och fortsatta möjligheter att leverera såväl biologisk mångfald som förnybar skogsråvara. Investeringar i skog och skogsindustri är långt mer långsiktiga än i annan industri och skogsäggande samt dess nyttor sker över generationer och inte utifrån återbetalningstider på 10-20 år. Beslut och avvägningar har perspektiv långt bortom 2030 och 2045.

Möjligheten att bedriva ett aktivt skogsbruk med god tillväxt och god virkestillgång är också avgörande för näring, sysselsättning och välfärdstjänster – i hög grad gällande för smålandslänen. Länsstyrelsen anser att skogen sammantaget har en mycket viktig roll i Jönköpings läns ekonomi och står för flera viktiga värden så som inkomstkälla och bank så väl som koldioxidsänka och grundläggande för grön infrastruktur och som rekreationsområde. Där för är det av stor vikt att det även fortsättningsvis finns en balans mellan miljö och produktion. Ett svenskt oberoende av fossil energi, drivmedel och material är också en nyckel ur ett handels- och säkerhetspolitiskt perspektiv och kan spela en betydande roll i händelse av kris och krig.

Resurser och samverkan

I stor utsträckning finns idag både kunskap och underlag för att genomföra åtgärder för att nå målen – det som saknas är en prioritering av resurser inom hela området. Berörda myndigheter behöver resurser och uppdrag för ett dialogbaserat och frivillighetsbaserat arbete.

För att identifiera synergier mellan biologisk mångfald och LULUCF krävs tvärssektoriell samverkan både på nationell och regional nivå.

Det är viktigt att detta ges förutsättningar till de myndigheter som arbetar med frågorna. Områdesskydd är ett av de tydligaste exemplen på synergier mellan biologisk mångfald och kolinlagring, där en ökning av medel för avtal, dialoginsatser, markförvärv och intrångsersättning gör stor nytta för strategins genomförande.

De föreslagna etappmålen är bra, men de behöver kvantifieras, vara uppföljningsbara och kopplas till åtgärder som främjar önskad utveckling. Länsstyrelsen ser behov av bland annat arealmål för områdesskydd, restaurering av grön infrastruktur. Även ett etappmål för att öka Sveriges nettoupptag av växthusgaser i markanvändningssektorn skulle vara ett bra stöd. Konkreta etappmål inom miljömålssystemet skulle ge tydlighet och grund för ett effektivt genomförande av arbetet.

Utredningens förslag om särskilt stöd för samordningsinsatser är värdefullt. På fler områden skulle särskilda stöd vara effektiva insatser för länsstyrelsernas möjligheter att bidra till genomförandet av strategin. Till exempel genom särskilda satsningar på regionala skogsprogram och arbete med ekologiskt funktionella landskap.

Värdetrakter för grön infrastruktur är ett planeringsverktyg som fortsatt kan användas som utgångspunkt och utvecklas vidare för arbetet med ekologiskt funktionella landskap. Att länsstyrelser och nationella myndigheter kan avsätta tillräckliga resurser för genomförandet av handlingsplanen för restaurering behöver säkerställas. Detta kombineras lämpligen med fortsatta insatser för att främja lokala, konkreta åtgärder såsom gjorts och görs med bland annat LONA och LOVA.

Det är fördelaktigt att åtgärder som fokuserar på det korta och det långa tidsperspektivet diskuteras parallellt, eftersom det som görs (eller inte görs) på kort sikt både vad gäller kolinlagring och biologisk mångfald är avgörande för behovet av och möjligheterna till att bygga på med fler åtgärder längre fram i tiden.

Synpunkter på betänkandets förslag

Avsnitt 6 Förslag om information och rådgivning

I detta sammanhang vill Länsstyrelsen lyfta att skogen i södra Sverige till stor del består av småskaligt skogsbruk som ägs av många enskilda näringsidkare med relativt små arealer skog. Inte minst familjeskogsbruket i Småland inrymmer flera hållbarhetsaspekter och präglas av ett långsiktigt

generationstänkande. Det är generellt viktigt att informations- och rådgivningsinsatserna är målgruppsanpassade och att de åtgärder som föreslås är trovärdiga, välbeprövade med beaktande av ett framtida förändrat klimat.

Avsnitt 6.2. Förslag om åtgärdssamordnare som komplement till informations- och rådgivningsinsatser

Länsstyrelsen tillstyrker ett inrättande av en övergripande åtgärdssamordnare, särskilt om denna utgår ifrån Länsstyrelsen och samordnar olika aktörer, kompetenser och tillgängliga åtgärdsmedel för att sedan ska kunna arbeta gemensamt utan att det blir dubbelarbete i ett landskapsperspektiv. Detta för att inkludera helheten med skog, odlingslandskap, och vatten samt riktat till alla målgrupper som behövs för målet. Det är viktigt med samverkan mellan Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen då många lantbrukare även är skogsägare. Det är dock viktigt att det även finns full kostnadstäckning för såväl åtgärdssamordningen som till själva rådgivningen eftersom inte alla rådgivande verksamheter utförs på uppdrag (till exempel rådgivning inom CAP). Finansieringsformerna behöver utredas vidare i samråd med berörda myndigheter.

Att tillsätta åtgärdssamordnare kan också leda till förenklingar för markägare och skogsbruket då Länsstyrelsen ser att det kan möjliggöra tidig involverande dialog och ökad förståelse som kan främja en hållbar tillväxt inom näringen. Rådgivning i odlingslandskapet är viktig att ha kvar för den biologiska mångfalden och bör samordnas med annat som också berör aktuellt landskap och möjliga åtgärder för att nå målen. Begränsningar till vilka målgrupper olika rådgivningar får vända sig till begränsar även ett bredare arbetssätt. Om möjligt borde detta ses över för arbete framåt, där man sätter målet med marken främst.

Avsnitt 7 Förslag om indikatorer och preciseringar till Begränsad klimatpåverkan, Levande skogar och Ett rikt odlingslandskap

Länsstyrelsen tillstyrker ytterligare en indikator för att följa upp målet Begränsad klimatpåverkan. Det vore önskvärt att indikatorn kan användas för miljömålsuppföljning på regional nivå (länsnivå) samt att den även ingår i Nationella emissionsdatabasen (som förvaltas av SMHI med Naturvårdsverket som uppdragsgivare). Länsstyrelsen tillstyrker preciseringar till miljökvalitetsmålen Levande skogar och Ett rikt odlingslandskap.

Avsnitt 8.1.1 Förslag om att Skogsstyrelsen får i uppdrag att genomföra och samordna rådgivning och information till skogsägare och skogliga tjänstemän om skogsskötsel för ökad tillväxt, kolinlagring och bevarande av biologisk mångfald

Länsstyrelsen tillstyrker en ökad satsning på skoglig rådgivning. Rådgivningen bör balansera värden knutna till såväl produktion, kolbindning som biologisk mångfald.

Gällande hur mycket kolinlagring som behövs för att uppnå satta mål så utgår Miljömålsberedningen från referensscenario med en medeltillväxt som ger behovet av ytterligare nettoupptag på 7 miljoner ton till år 2030 och har det som utgångspunkt i förslagen för att klara detta. Samtidigt har Naturvårdsverkets i sin senaste bedömning bedömt behovet till 19 miljoner ton för att nå satta mål till år 2030¹.

Avsnitt 8.2.2 Förslag om att Skogsstyrelsen under perioden 2026–2030 ska betala ersättning till markägare som gödslar sin skog i enlighet med Skogsstyrelsens allmänna råd

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att införa ett ekonomiskt stöd för gödsling av skogsmark. Att ge statliga bidrag till produktionshöjande åtgärder i skogsbruket är troligen en mycket tveksam investering. Det är även ett tydligt avsteg från den svenska linjen där vi inte tidigare givit några stöd för produktionshöjande åtgärder inom skogsbruket. Då gödslingen innebär negativa effekter på den biologiska mångfalden bör man också vara försiktig med stöd som kan uppmuntra till gödsling på olämpliga marker. Länsstyrelsen påpekar dessutom bristen i att en utredning om effekterna påbörjas först efter det att åtgärden införs. Länsstyrelsen ställer sig också tveksam till användningen av mineralgödsel för att öka kolupptaget då framställningen är mycket energikrävande samt sker genom användning av fossila bränslen. Dessutom finns risk för utsläpp av lustgas, vilket är en starkt bidragande faktor till klimatförändringarna, samt läckage av tungmetaller.

Länsstyrelsen anser däremot att det finns skäl till ökade incitament för att genomföra askåterföring med sina övervägande positiva effekter på skogen. Här skulle ett införande av ekonomiskt stöd vara rimligt.

¹ <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/vaxthusgaser-nettoutsläpp-och-nettoupptag-fran-markanvandning/>

Avsnitt 8.2.3 Förslag om att Skogsstyrelsen med start 2026 ska sluta naturvårdsavtal med privata markägare för att förlänga skogens omloppstid

Länsstyrelsen tillstyrker att man inför möjligheter att sluta naturvårdsavtal för att förlänga skogens omloppstid. För att öka åtgärdens kostnadseffektivitet föreslår Länsstyrelsen att rekommenderad slutavverkningsålder ska ha uppnåtts när avtalet ingås, istället för att den ska uppnås innan avtalet går ut. Vidare föreslår Länsstyrelsen att ersättningen bör kopplas till hur stort kolförråd som sparas genom den uppskjutna avverkningen, snarare än enbart till hur stor kolbindning som sker under avtalsperioden. Vidare bör även kostnadseffektiviteten jämföras med potentialen med mer långsiktiga skyddsformer såsom reservatsbildning och biokrediter.

Åtgärdens omfattning behöver följas upp tidigt så att det finns möjlighet att förebygga oönskade störningar på marknad och sysselsättning inom skogs- och träindustrin samt utvecklingen av nettokolupptaget då det avtar i gamla skogar.

Avsnitt 8.2.5 Förslag om att uppmana Sveaskog att öka nettoupptaget på sina marker

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens uppmaning till statliga Sveaskog att använda sin rådighet för att främja ett hållbart brukande av skog. Detta genom att ta ett proportionerligt ansvar och bidra substantiellt till att Sverige lever upp till sina åtaganden vad gäller biologisk mångfald och kolinlagring.

Avsnitt 9.2.1 Förslag om rådgivning och information om offentlig upphandling som gynnar biologisk mångfald och kolinlagring

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om rådgivning och information om offentlig upphandling som gynnar biologisk mångfald och kolinlagring gällande upphandling av naturbeteskött, kött från älg, rådjur, dovhjort, kronhjort och vildsvin och deras positiva effekter på kolinlagring och biologisk mångfald. Länsstyrelsen efterfrågar även ytterligare åtgärder inom området då den privata konsumtionen av kött är väldigt stor och fortsätter priset på naturbeteskött vara högre kommer konsumenter i stor utsträckning fortfarande välja icke-svenskt eller icke-naturbeteskött.

Avsnitt 9.2.4 Förslag om att biogasstödet utvidgas till att även omfatta vall

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att Energimyndighetens biogasstöd även ska omfatta vall och att villkoren även omfattar stöd för produktion av biogas från vall. Ökad vall till både foder och biogas stärker robustheten eftersom det minskar behovet av importerade proteinfoder, exempelvis inom mjölkproduktion, vilket är en näring som är stor i Jönköpings län samt

minskar behovet av importerad naturgas. Biogasanläggningar på gårdsnivå bidrar dessutom till en ökad självförsörjning på energi (värme och el), minskad klimatpåverkan och minskat behov av konstgödsel samt en möjlig intäkt för gården (sälja överskott av el till marknadspris). Risker som behöver förebyggas är att vallstödet inte leder till minskad livsmedelsproduktion eller färre betande djur, eftersom behovet av dessa sannolikt kommer att öka i och med implementeringen av restaureringsförordningen.

Avsnitt 10 Förslag om upptag och utsläpp av växthusgaser på bebyggd mark

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det finns potential att minska utsläpp i samband med exploatering och att det behövs styrmedel som ger incitament, samt bättre verktyg för att mäta utsläppseffekterna. Standardiserade metoder för att mäta effekten av förändrad markanvändning vid exploatering och dess påverkan på nettoupptaget av koldioxid är välkommet. Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att detta ska gälla i miljökonsekvensbedömningar senast från och med år 2027.

Avsnitt 11 Förslag om ökat nettoupptag i träprodukter

Länsstyrelsen stöder förslagen om att öka medvetenhet och incitament för ökat byggande i trä, återanvändning samt användningen av långlivade träprodukter. Inte bara för ökad kolinlagring utan samtidigt substituera och fasa ut fossila byggmaterial. Att stimulera ökat byggande i trä är viktigt även för att stödja fortsatt efterfrågan, forskning och utveckling av fossilfria produkter från restströmmar inom skogs- och träindustrin för en grön omställning. God tillgång till virkesråvara – även svenskt lövträ – och nya fossilfria byggmaterial har stor betydelse för trä- och småhusindustrin i Småland.

Länsstyrelsen instämmer i behovet att öka och främja den inhemska förädlingen av skogsråvara generellt och i det sammanhanget även tillverkningen av spånskivematerial. Det skapar möjlighet att använda en större del av svenskt sågspån för mer långlivade produkter. Idag pågår en lovande forskning och utveckling kring hur restströmmar från skogsindustrin kan förädlas för såväl långlivade som mer kortlivade, men förnybara produkter.

Utredningen ger även ett välkommet förslag att stimulera marknaden för svenskt lövträ genom att bl a tillsätta en nationell samordnare med stöd till aktörer inom trävarubranschen.

Avsnitt 12 Förslag för att öka nettoupptaget av koldioxid och gynna biologisk mångfald i våtmark och torvmark

Länsstyrelsen anser att det bör finnas en tydlighet i vilka marker återvätning ska prioriteras på och hur det ska göras. Tidigare har

återvätning uppmuntrats på aktiv åkermark, men då detta påverkar livsmedelsproduktionen alltför mycket har prioriteringen ändrats. För att kunna uppnå målet om minskade nettoutsläpp från dränerad organogen mark bör nuvarande skrivelse mjukas upp och inte helt utesluta marker som fortfarande brukas. För att förslagen ska bli genomförda måste det finnas starka ekonomiska incitament som ger full täckning för inkomstbortfall för markägare.

Avsnitt 12.1 Att återväta dränerade torvmarker för att bidra till Sveriges åtagande enligt LULUCF-förordningen

Länsstyrelsen tillstyrker att resurserna till återvätning ökar. Ökningstakten behöver dock anpassas efter myndigheternas omställningsmöjligheter samtidigt som det blir tillräckligt attraktivt för landskapets aktörer att ställa sin mark till förfogande. Det är av stor vikt att rätt marker återväts och att det görs på rätt sätt, eftersom kvaliteten på återvätningsarbetet spelar stor roll. För att säkerställa att åtgärderna verkligen ger klimatnytta och krävs både bra underlag samt att medel finns för uppföljning av olika typer av åtgärder och utföranden. Att ha ett specifikt mål att minska växthusgasavgången med vissa ton koldioxidekvivalenter till årtal kan vara bra men förutsätter också att återvätningen görs på rätt sätt med hög kvalitet. Det är därmed en osäker siffra. Emissionsberäkningarna och underlagen måste förbättras för att få en bättre och mer tillförlitlig bild av arbetet.

Avsnitt 12.2 Förslag om en förordning om statliga bidrag och ersättningar för åtgärder för att restaurera våtmarker inklusive återvätning av dränerad torvmark

Länsstyrelsen tillstyrker att LONA-förordningen öppnar upp för fler aktörer än kommuner att söka medel. Förslaget avlastar kommuner och organisationer som i nuläget behöver stå som huvudsökande för vissa våtmarksstöd. Länsstyrelsen avstyrker dock att minskad växthusgasavgång och biologisk mångfald tas bort som syften i LONA-förordningen. Det är viktigt att kommuner har kvar en etablerad möjlighet att söka medel för dessa skäl. Länsstyrelsen tillstyrker vidare möjligheten att arbeta med en bidragsform som privata markägare kan söka, men avstyrker att det behövs ett nytt anslag. Det borde kunna hanteras inom det befintliga 1:3-anslaget, gärna som dispositionsrätter. Länsstyrelsen tillstyrker också att ersättningen täcker 100 procent av kostnaderna.

Utredningen har inte löst utmaningen att skapa ett målgruppsanpassat bidragssystem som skapar en enkel väg in för

verksamhetsutövare. En vidare utredning om hur de olika stöden ska utformas för att få en så god kostnadseffektivitet som möjligt.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att införa markersättningar då det är ett nödvändigt incitament. I nuläget är intresset för återvätning bland privata markägare mycket litet, vilket gör att återvätningsarbetet går trögt. Länsstyrelsen ställer sig frågande till om ersättningsnivån för återvätning av jordbruksmark är tillräckligt hög. Ett annat sätt öka intresset är att vidareutveckla möjligheterna till kombinerade syften med till exempel bevattning vid torka och i viss mån även estetiska värden (vattenspegel).

Även kommuner behöver ha incitament för att arbeta med återvätning. Länsstyrelsen ser behov av resurser för att ge kommunerna möjlighet att prioritera återvätning (inklusive att ha kvar möjligheten att söka LONA-medel även för våtmarker med klimat och biologisk mångfaldssyfte). I nuläget måste lagstyrda uppdrag gå före, vilket leder till att våtmarksarbetet prioriteras bort även om arbetskostnader för administration kan täckas via stöd. Särskilt tydlig är denna situation i länets många små kommuner.

Avsnitt 12.3 Förslag om att inrätta ett nationellt återvätningsråd

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att inrätta ett nationellt återvätningsråd så att återvätningsarbetet för alla olika aktörer styrs i samma riktning. Synen på hur återvätning bäst ska ske kan i nuläget skilja sig mellan olika organisationer.

Avsnitt 12.4.1 Förslag om ändring av areal för tillståndsprövning

Länsstyrelsen tillstyrker att det tydliggörs hur restaureringar av torvmarker och andra våtmarker ska prövas. Idag prövar Länsstyrelsen återvätningar som anmälan om vattenverksamhet genom befintlig lagstiftning, även om den inte är lämplig för ändamålet vid restaurering. Att det tillkommer en anmälningsspunkt om restaurering tydliggör för såväl myndighet som verksamhetsutövare hur en återvätning ska prövas.

Länsstyrelsen tillstyrker således att den nuvarande lydelsen i listan över vattenverksamheter som kan påbörjas efter endast en anmälan kompletteras med ett tillägg om restaurering av våtmark i den punkt som rör anläggande av våtmarker upp till 5 hektar. Samtidigt vill Länsstyrelsen lyfta behovet av så tydlighet i regelverk och eventuella vägledningar, även avseende lagstiftning som exempelvis biotopskydd. Önskvärt är att göra en samlad prövning så att verksamhetsutövaren bara behöver genomgå en prövning.

Avsnitt 12.4.2 Förslag om markavvattningsföretag vid återvätning

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om ett undantag från krav på omprövning eller avveckling av markavvattningsföretag då det kan innebära ett arbetssätt som inte är rättssäkert. Det innebär också ett större ansvar för både länsstyrelserna och verksamhetsutövaren. För att vara på den säkra sidan kan verksamhetsutövaren ändå välja att ansöka om tillstånd.

Att återvätningar genomförs i områden där det finns markavvattningssamfälligheter kommer troligen innebära negativa effekter om inte samfälligheternas och motsvarande markavvattningstillstånd hanteras samtidigt. Ett sätt att istället hantera markavvattningssamfälligheterna skyndsamt skulle vara att möjliggöra för alla i båtadsområdet för en markavvattningssamfällighet att ingå en överenskommelse om att avveckla hela eller utesluta delar av markavvattningsföretaget. Jämfört med nuvarande läge skulle en styrelse inte behöva bildas i markavvattningsföretaget. Samtidigt skulle tillståndet för markavvattningen kunna upphävas, men inte rivas ut. Om deltagarna i samfälligheten inte är överens eller om en markägare riskerar att påverkas negativt av åtgärden bör det fortfarande krävas tillståndsplikt. Det är viktigt att medel avsätts till dessa processer.

Länsstyrelsen anser att användningen av att "staten har rådighet att bedriva vattenverksamhet som är önskvärd från allmän miljösynpunkt" är för vag. Det skulle däremot kanske kunna fungera i samband med mindre komplexa projekt med få markägare inblandade. Eftersom regeländringen oavsett kommer att innebära ett stort merarbete för länsstyrelserna måste resursfrågan lösas.

Det är möjligt att regelförenklingarna avseende vattenverksamhet initialt gör att handläggningen av återvättningsärenden blir mindre resurskrävande. Länsstyrelsen bedömer däremot att arbetsbelastningen efter förslaget riskerar att öka på sikt. Om markavvattningsföretagen inte omprövas eller avvecklas vid återvätningar kommer det sannolikt leda till att markavvattningsföretagens juridiska status blir betydligt mer oklar än vad den är för många markavvattningsföretag i dagsläget. Länsstyrelsen menar därför att det vore positivt att hantera markavvattningssamfälligheterna på ett sätt som gör att det klargörs vad markavvattningssamfällighetens juridiska status blir redan vid handläggningen av återvätningen. Till exempel skulle en överenskommelse, avtal eller liknande inom markavvattningssamfälligheten kunna fastslås i domstol (jmf 7 kap.

18 § lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet) i samband med att anmälan om återvätning handläggs av Länsstyrelsen.

Avsnitt 12.5 Förslag om utfasning av torvutvinning

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att utvinningen av torv ska fasas ut, eftersom det delvis kan ses som en fossil energikälla. Utfasningen är befogad och angelägen, eftersom klimatnyttan skulle bli mycket stor. Länsstyrelsen anser dock att det behövs ytterligare utredningsinsatser innan förslaget genomförs då det kommer att leda till flera utmaningar. Det finns också metoder som kan tillämpas både vid brytning och efterbehandling av torvtäkter för att minska utsläppet av koldioxid (till exempel Akrotelm-metoden). Att krävställa tillämpande av sådana metoder vid tillståndsansökan skulle mildra effekterna av torvbrytning. Länsstyrelsen vill också betona att torvtäkt endast beviljas på påverkade och ofta kraftigt dikade mossar som oftast redan läcker koldioxid.

Länsstyrelsen ser ett behov av att alternativa produkter till torv utreds. Om växttorv inte längre kan brytas i Sverige riskerar det att påverka och ge effekter även på livsmedels-, växt- och skogsbranschen, som använder växttorv vid odling och framdrivande av plantor. Hur bedöms torvens användning inom djurstallar och läkemedelsindustri (aktivt kol)? Hur bedöms risken att plantor av grönsaker, blommor och träd behöver drivas upp i material som importeras och som kan ha en stor miljöpåverkan på annan plats och vid transport? Behöver icke-naturliga material användas och vad ger i så fall detta för effekter på livsmedelsproduktionen?

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att erbjuda innehavare av torvtäkter ersättning för återvätning av torvmark om utvinningen av torv upphör medan torv ännu finns kvar i marken istället för att ställa krav på traditionell efterbehandling. Länsstyrelsen vill dock framhålla att frågan inte är helt enkel. Det finns en risk att ersättning ges till åtgärd som ändå skulle komma till stånd. Återvätning av torvtäkt kan i vissa fall ske redan i nuläget genom krav i tillståndet, frivilliga åtaganden eller krav/dialog i tillsynen. Det kan vara svårt att definiera vad som avses med att lämna kvar torv då botten av torvförekomsten kan vara ojämn och ha övergångszoner med torvmaterial som inte lämpar sig för brytning. Vissa torvtäkter har även flera meters mäktighet och det blir därmed stor skillnad på effekten, både företagsekonomiskt och klimatomått, av att lämna 0,5 eller 5-6 meters lager med torv. Eftersom torvföretagen inte alltid äger marken anser Länsstyrelsen

att även, eller framförallt, markägaren kompenseras för bortfallet av framtida alternativ användning av marken, exempelvis för skogsproduktion, solcellspark eller annat.

Avsnitt 13 Förslag om skydd av natur

För att möjliggöra uppföljning och jämförelser välkomnar Länsstyrelsen en nödvändig kalibrering och förenkling av de begrepp och definitioner som förekommer inom EU för olika former av skyddad skog.

Länsstyrelsen efterfrågar en definition av OECM gällande biologisk mångfald. Det kommer behövas en tydlig riktlinje för vilken nivå av biologiska värden som krävs av ett område för att det ska kvalificera som OECM.

Länsstyrelsen tillstyrker att impediment kan räknas som OECM, men att det bara ska inkludera impediment som kan kopplas till någon form av naturvärde. Den totala arean av impediment är mycket stor, men dess betydelse för biologisk mångfald inte alltid är fastlagd. Därför krävs någon form av kvalitetssäkring för att avgöra vilka arealer som utgörs av impediment som är lämpliga att räkna in som OECM.

Förutsatt att tydligheten ökar för vad som krävs för att ett område ska kvalificeras som OECM, gärna genom kvalitetskrav, är det en hantering som Länsstyrelsen kan administrera på liknande sätt som formellt skydd. Det kan dock inte sägas att det redan idag ingår i Länsstyrelsens uppdrag och därmed behöver särskilda resurser till ett sådant arbete säkerställas. Det gäller även rådgivning om skötsel av dessa områden.

Avsnitt 13.1.7 Förslag om att rapportera naturbetesmarker och slätterängar med miljöersättning som OECM

Länsstyrelsen tillstyrker att möjligheten att rapportera dessa marker som OECM skapas förutsatt att det uppfyller definitionen av OECM och följs upp kontinuerligt och att markägarperspektivet beaktas. Det behöver vara transparent och förutsägbart vad ett utpekande av OECM innebär för en markägare på kort och lång sikt

Avsnitt 13.1.13 Förslag om att möjliggöra för fastighetsägare att frivilligt rapportera sina värdefulla områden som OECM

Länsstyrelsen tillstyrker att en sådan möjlighet etableras, men ställer sig frågande till vilka resurser som ska användas till detta och hur ett sådant system skulle se ut. För att undvika risk för sammanblandning med formellt skyddade områdens

bevarandeplaner bör en annan titel för dokumentet användas, exempelvis rådgivningsdokument.

Avsnitt 14 Förslag om skydd av urskog och gammal skog

Länsstyrelsen ställer sig negativ till att använda begreppet urskog med den föreslagna definitionen. I södra Sverige finns skogar med mycket höga biologiska värden där skogens medelålder inte är den viktigaste parametern för att avgöra områdets naturvärden. Det finns i vår del av landet försvinnande små arealer med skogar med en medelålder över 160 år. Länsstyrelsen anser att definitionen för de skogar som ska skyddas bör överensstämma med de kunskaper vi har om våra skogsområden med högst naturvärden. Med en sådan definition skulle vi ha helt andra möjligheter att bevara den biologiska mångfalden i våra mest ekologiskt värdefulla skogsområden och styra åtgärder till där de gör mest nytta. I praktiken är många av våra biologiskt mest värdefulla skogar i södra Sverige kraftigt påverkade av mänsklig påverkan genom exempelvis bete. Länsstyrelsen välkomnar transparens, kalibrering och tydlighet vad gäller begrepp och definitioner avseende skyddsvärda och värdefulla skogar.

Att staten ska erbjuda ersättningsmark vid formellt skydd är en bra grundtanke. Däremot har Länsstyrelsen i praktiken erfarit under lång tid att det är komplicerat och ofta inte genomförbart. Likaså är strävan att årligen kunna betala ut intrångsersättning då fastighetsägaren är intresserad positiv. Samtidigt kan det handla om mångmiljonbelopp och antalet intresserade fastighetsägare kan variera över åren, vilket gör det att budgetering och planering av personal för administration blir mycket svår att hantera.

Det biologiska mervärdet av att formellt skydda alla nyckelbiotoper är troligen begränsat med tanke på att flertalet av dem troligen redan har ett frivilligt skydd i skogsägarens certifierade skogsbruksplan. Det är samtidigt positivt att staten har en kontakt med skogsägaren och gör en plan för hur nyckelbiotopen bör skötas. Detta är särskilt relevant då Länsstyrelsen erfarit att många nyckelbiotoper inte sköts på ett relevant sätt för att bevara och öka biotopens naturvärden. Länsstyrelsen ställer sig även frågande till hur detta ska finansieras. Det är olyckligt om ett ökat behov av medel för markägarersättning innebär neddragningar för Skogsstyrelsens och Länsstyrelsens löpande arbete med områdesskydd. Det riskerar i så fall att myndigheternas långsiktiga och strategiska arbete i enlighet med strategi för formellt skydd av skog urholkas.

Länsstyrelsen betonar vikten av att betydande intrång i äganderätten och i rätten för markägare att bruka sin skog och tillstyrker utredningens förslag om att intrångsersättning betalas ut på en marknadsmässig nivå och utan dröjsmål, som fullt ut kompenserar för inkomstbortfall. För att bedriva ett långsiktigt och aktivt skogsbruk med investeringsvilja i såväl produktion som miljö måste förutsebarhet och rättssäkerhet för markägaren eftersträvas. Det innebär inte bara att skälig ersättning finns att få vid intrång i skogsbruk och äganderätt utan också att kriterier och villkor för vad som kan utgöra grund för intrång blir tydliggjorda och kända.

Avsnitt 15.1.2 Medel för skötsel av natur inom formellt skyddade områden

Länsstyrelsen anser det problematiskt att Life pekas ut som en viktig finansieringskälla, men att det inte kan användas för restaurering av en stor andel av länets skyddade områden. Eftersom inga nya utpekanden av Natura 2000-områden har skett sedan 2006 innebär detta att alla reservat som bildats de senaste 20 åren inte är möjliga att restaurera med Life-medel. I Jönköpings län finns inga fler områden att söka Life-medel för och det har inte varit möjligt att delta i varken Life skogsbete och Life ljunghed då det endast finns enstaka Natura 2000-objekt, men däremot flera lämpliga reservat.

Avsnitt 15.1.4 Uppdatera inaktuella skötselplaner och bevarandeplaner och ta fram planer där det saknas

Länsstyrelsen tillstyrker satsningen på uppdateringen av skötsel- och bevarandeplaner, men anser också att det bör finnas en separat post för uppdatering av bevarandeplaner samt att till behovet av uppdatering av planerna tillkommer ajourhållning av berörda system, vilket medför kostnaderna som bör ingå i beräkningen.

Uppdatering av skötselplaner likställs med uppdatering av bevarandeplaner enligt beredningens förslag (avsnitt 19.12.2), vilket inte stämmer då bevarandeplanerna kräver högre detaljeringsnivå om naturtypernas eller arternas bevarandestatus, behov av åtgärder samt hot mot bevarandet. Bevarandeplanerna är dessutom ett levande dokument som kan komma att uppdateras oftare än en skötselplan. Många reservat är även uppdelade i skötselområden, medan Natura 2000-områdena indelas i de naturtyper och arter som ska bevaras vilket gör att det inte går att översätta skötsel- eller bevarandebehoven rakt av till respektive dokument. Utöver detta finns det många Natura 2000-områden, framför allt i odlingslandskapet, som inte är naturreservat. I dessa områden finns

det alltså inte någon samordningsvinst att även uppdatera skötselplanen.

Avsnitt 16.1.3 Uppdrag till Naturvårdsverket att utveckla åtgärdsprogram för hotade arter och restaurering av naturtyper

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om utvecklingen av åtgärdsprogram. Det är bra att restaurering av naturtyper kan komma att ingå i ÅGP då det finns stor kunskap och erfarenhet av arbetssättet på länsstyrelserna, särskilt inom dialog och samverkan vilket är basen inom frivilligt åtgärdsarbete. Om förslaget innebär att det är fokus på odlingslandskapet bör detta förtydligas. Även om behovet av finansiering inte kan beräknas, bör en ökning av resurser föreslås. Det gäller inte bara framtagandet, utan även arbetet med gällande program.

Avsnitt 16.1.5 Uppdrag till länsstyrelserna att genomföra och samordna rådgivning om naturrestaurering

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att genomföra och samordna rådgivning om naturrestaurering, förutsatt att tillräckliga resurser avsätts. Länsstyrelsen anser att förslaget, som mest verkar fokusera på skogslandskapet, bör kompletteras med rådgivning i odlingslandskapet som är minst lika viktigt. Det är även otydligt vilka resurser som finns för detta och vem som ska genomföra rådgivningen.

Det bör även lyftas att Länsstyrelsens rådgivning i odlingslandskapet, vilken enligt beredningens förslag är given, i realiteten inte är självklar då det inte finns något uppdrag eller finansiering att länsstyrelserna ska utföra rådgivning. I dagsläget genomförs rådgivning inom CAP/Ett rikt odlingslandskap som kompetensutveckling. Detta är kostsamt, men ger stor effekt då många aspekter vägs in. Rådgivningen som utförs är av stor vikt för att bevara och utveckla odlingslandskapets värden kopplade till biologisk mångfald. Rollen som åtgärdssamordnare bör utgå från länens behov.

Avsnitt 16.1.6. En satsning på restaurering och hävd av ängs- och betesmarker

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om ökning av anslaget 1:3, men upplever det otydligt om det är de nationella stöden som avses omfattas av ökningen.

Länsstyrelsen tillstyrker även förslaget om översyn av miljöersättningsnivån, men önskar en tydligare precisering kring

exempelvis att marker med förekomst av arter inom åtgärdsprogram för hotade arter eller marker som ingår i Natura 2000 bör få en högre ersättning. Miljöersättningarna räcker ofta inte att sköta markerna på det sätt som egentligen behövs. Extra finansiering från exempelvis åtgärdsprogram för hotade arter för att optimera förhållanden tillåts inte idag på grund av dubbelfinansiering.

Länsstyrelser ser även positivt på övriga förslag inom avsnittet. Även startstödet inom CAP är viktigt att det utökas med mer medel då sökanden är fler än vad som kan beviljas. Detta är viktigt för att förnygra lantbrukskåren och framtida livsmedelsproduktion.

Avsnitt 16.1.7 Stödmöjlighet för ökning av mängden landskapselement i odlingslandskapet ska införas i den strategiska planen i CAP

Länsstyrelsen ser ett behov av stöd eller utlysningar för projekt som kan drivas inom Länsstyrelsens verksamheter för att åtgärdsarbetet ska bli mer kostnadseffektivt och riktas dit där det gör mest nytta. Exempel på områden är åtgärder för vilda pollinatörer eller särskild skyddsvärda träd. Länsstyrelserna har lång erfarenhet av att driva projekt inom de tidigare stöden Utvald miljö och projektstöd för natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet (Landsbygdsprogrammet). I nuvarande strategiska plan saknas denna typ av stöd och behovet är stort inför kommande strategiska plan.

Utöver föreslagna åtgärder inom avsnittet saknar Länsstyrelsen ersättningar för nyplantering av alléträd. Alléer fyller flera funktioner som är viktiga för grön infrastruktur och som skyddande miljöer och födosöksstråk för fladdermöss exempelvis. Detta förslag skulle även kunna omfatta att skapa naturvärden genom veteranisering eller mulmholkar, något som gynnar insekter, fåglar och fladdermöss med även andra mindre däggdjur.

Ett generellt medskick från Länsstyrelsens är att den här typen av ekonomiska stöd bör vara på en sådan nivå att de faktiskt ger incitament och möjlighet för markägaren att genomföra åtgärden och därmed åstadkomma förändring.

Avsnitt 17.1 Miljömålsberedningens bedömning om minimal förlust av biologisk mångfald och grön infrastruktur

Länsstyrelsen ser positivt på skrivningen att regeringen skyndsamt bör vidta åtgärder för att bevara, restaurera och återskapa den gröna infrastrukturen utan att invänta den nationella restaureringsplanen. Det finns redan mycket underlag framtaget

inom detta område på länsstyrelserna och är av stor vikt att det prioriteras. Erfarenheter inom miljömålsuppföljning och miljöövervakning bidrar till att Länsstyrelsen håller med om slutsatsen att nuvarande ordning gällande Sveriges regelverk inte kan vara oförändrade om Sverige ska kunna leva upp till restaureringsförordningens krav, oavsett om det är utifrån skärpta regler eller att befintliga regler inte tillämpas. Gällande miljöövervakning saknar Länsstyrelsen denna aspekt bland förslagen. Att ha kunskap om läget och utvecklingen i miljön, särskilt kvalitativt, är av stor vikt för att kunna genomföra insatser eller åtgärder som är kostnadseffektiva och fyller sitt syfte.

Länsstyrelsen påpekar att compensation kan vara lämplig under förutsättning att den är ändamålsenlig samt att om compensation ska användas som alternativ bör det vara som sista utväg enligt skadelindringshierarkin om det inte går att undvika, minimera eller återställa på plats.

Länsstyrelsen saknar ett förslag om hantering av icke-försämringskravet utifrån hävdad mark som överges då just upphörd hävd är ett stort hot mot biologisk mångfald. Det är svårt att kontrollera och förhindra att exempelvis betesmark slutar betas och växer igen eftersom det är beror på djurhållaren. Även förändring av skötselsätt hotar den biologiska mångfalden i odlingslandskapet, såsom ändrad hävd från slåtter till bete eller ändring av djurslag eller betesintensitet på betesmarker.

Länsstyrelsen håller med om beredningens bedömning om att det inte finns ett tillräckligt effektivt regelverk som kan motverka förlust av områden med stor betydelse för biologisk mångfald och tillstyrker flera av förslagen inom avsnitt 17 som är en bra ansats, även om det är högst tveksamt om förslagen är tillräckliga för att stävja förlusten av biologisk mångfald. Länsstyrelsen saknar ett etappmål om skydd av natur eller restaurering för att stärka grön infrastruktur.

Avsnitt 17.2.1 Förslag om ett nytt etappmål om grönplaner

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget till nytt etappmål om grönplaner, men saknar landskapsperspektivet och vikten av konnektivitet samt kvalitet av grönska. Att det finns grönplaner utgör ingen garanti för att grönskan är funktionell utifrån biologisk mångfald eller grön infrastruktur. Det behöver exempelvis planteras träd med höga värden för biologisk mångfald, det vill säga inhemska arter som kan uppnå hög ålder.

Avsnitt 17.2.4 Förslag för att öka möjligheterna att tillämpa ekologisk kompensation

Länsstyrelsen vill poängtera att kompensation behöver genomföras med rätt villkor och utföras på ett sätt som i slutändan ger en nettovinst för den biologiska mångfalden med landskapsperspektivet i åtanke. Detta bör tydliggöras och beaktas vid ändring av miljöbalken.

Avsnitt 17.2.6 Förslag om en nationell samordnare för näringslivets arbete med biologisk mångfald

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om en nationell samordnare för näringslivets arbete med biologisk mångfald. Under de senaste åren har Länsstyrelsen gradvis ökat samarbetet med näringslivet för att stötta dess viktiga roll för den biologiska mångfalden och under 2025 inrättade Länsstyrelsen "Hållbarhetslöften för företag", vilket bland annat inkluderar möjligheten att som företag åta sig löften för att gynna den biologiska mångfalden. Länsstyrelsens bedömning är att en nationell samordnare kan underlätta och inspirera företag att öka sitt medvetande och vidta åtgärder.

Övriga synpunkter

Länsstyrelsen är så kallad ägare av förvaltningsobjekt natur, vilket innebär ett nationellt ansvar för de IT-stöd som berör länsstyrelsernas arbete med naturområdet. Utifrån den rollen kan vi konstatera att många av de föreslagna åtgärderna kommer att innebära väsentliga digitaliseringsinsatser och utveckling av IT-stöd. Även om det i detalj ännu inte går att utläsa exakta konsekvenser av förslagen gällande digitalisering kan till exempel nytt anslag för våtmarker, hantering av OECM, rådgivningsunderlag etc vara områden som kan kräva väsentliga insatser inom digitalisering. Därtill kommer utveckling med anledning av restaureringsförordningen, vilket omhändertas i pågående samverkan med i första hand Naturvårdsverket. Utvecklingen kan dessutom vara tidskrävande varför eventuell utveckling kommer att baseras på befintliga moduler och standardiserade system för att såväl korta ner utvecklingstiden som att öka konstandseffektiviteten. Arbete med att förvalta och anpassa standardiserade system och återanvändbara moduler är ett pågående fokusområde för länsstyrelsens IT-arbete.

Ett förslag som Länsstyrelsen bedömer saknas i utredningen är markägares förenklade möjligheter att se naturvärden på sin fastighet. Det finns idag vissa system inom skogssektorn som

möjliggör detta, men i övriga landskapet är det komplicerat för markägare att ta få en samlad bild av naturvärden och indirekt därmed av hänsyns- och skötselbehov. Länsstyrelsen drev 2013-2014 projektet "Samlad fastighetsspecifik information" för att just skapa denna möjlighet för fastighetsägare. Projektet genomfördes tillsammans med flera centrala myndigheter (till exempel Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och Naturvårdsverket) och levererade en förstudie om hur en sådan funktionalitet skulle kunna byggas upp, men finansieringsfrågan för ett genomförande kunde inte lösas.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Brittis Benzler med enhetschef Henrick Blank som föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschef Nina Elmsjö, avdelningschef Gustav Enander och näringslivsstrateg Ann-Christine Bärback medverkat.

Kontaktuppgifter till Länsstyrelsen

Kontakta oss via e-post jonkoping@lansstyrelsen.se, postadress Länsstyrelsen i Jönköpings län, 551 86 Jönköping, eller ring vår växel 010-223 60 00.

Vår webbadress är lansstyrelsen.se/jonkoping.

Du kan läsa om hur Länsstyrelsen behandlar personuppgifter på Länsstyrelsens webbplats:

www.lansstyrelsen.se/jonkoping/personuppgifter